

RAPPORT

Evalueringsrapport 3

Evaluering af projekt sprog-gaven i Fredensborg Kommune 2018

– med fokus på literacy, leg og
læringsmiljø

FREDENSBORG
KOMMUNE

NATIONALT
VIDENCENTER
FOR
LÆSNING

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Overordnede konklusioner og anbefalinger.....	4
Ledelsesmæssig opbakning	4
Videndeling	4
Ejerskab til udvidet dialogisk læsning som metode	4
Sprog og literacy i hverdagens rutiner	5
Overordnede konklusioner for 2018's fokus: literacy, leg og læringsmiljø	5
Analyser og anbefalinger for efteråret 2018's fokus: literacy, leg og læringsmiljø	6
Inderummet som læringsmiljø	6
Uderummet som læringsmiljø	7
Voksenstyret leg.....	9
Fantasidreven (børnestyret) leg	10
Organisatoriske forhold, herunder videndeling.....	12
Ledelse.....	12
Forældresamarbejde	13

Evalueringsrapport 3. Evaluering af projekt sproggaven i Fredensborg Kommune 2018 – med fokus på literacy, leg og læringsmiljø

Af Bonnie Vittrup og Eva Theilgaard Brink, Københavns Professionshøjskole

Nationalt Videncenter for Læsning, december 2018

Hele eller dele af rapporten må gengives med tilladelse fra Nationalt
Videncenter for Læsning

Indledning

Denne rapport, Evalueringsrapport 3, gør status på analyser og anbefalinger vedrørende sprog og literacy i hverdagens rutiner fra Evalueringsrapport 2 samt undersøger det nye fokus i 2018 på literacy, leg og læringsmiljø.

Datagrundlaget for evalueringsrapporten er otte institutionsbesøg af 2-3 timers varighed, hvor vi har undersøgt, hvordan ledere og pædagogiske medarbejdere (i dagtilbud) implementerer de aktioner og forløb, som har været igangsat i dette års fokus for Sproggaven: literacy, leg og læringsmiljø. I efteråret 2018 har alle deltagende pædagoger arbejdet med at tilrettelægge det fysiske og sociale læringsmiljø, så det støtter udviklingen af tidlig literacy og ansporer til sproglig udvikling gennem børns leg.

Sammenlagt har vi:

- observeret det pædagogiske arbejde med fokus på udvikling af literacy, leg samt design af læringsmiljø på 8 institutioner
- gennemført interview med i alt 13 pædagogiske medarbejdere
- gennemført interview med i alt 4 ledere.

Derudover har vi haft mulighed for at tage fotos i institutionerne og føre samtaler med både medarbejdere og ledere under observationerne. Alle data er optaget via lydfiler samt dokumenteret i feltnoter og fotos.

Evalueringen er gennemført i november 2018 af Eva Theilgaard Brink og Bonnie Vittrup, adjunker på Lærerruddannelsen på Københavns Professionshøjskole, på vegne af Nationalt Videncenter for Læsning (NVL).

Nedenfor (i *Overordnede konklusioner og anbefalinger*) gives overordnede konklusioner fra evalueringen af Sproggaven 2018 samt opfølgning på de anbefalinger, der blev givet i Evalueringsrapport 2 for 2017. Dernæst (i *Analyser og anbefalinger*) peger vi på de punkter, som er relevante for 2018's undersøgelsesspørgsmål. Disse udfoldes via analyser, eksempler og efterfølgende anbefalinger.

Overordnede konklusioner og anbefalinger

Ledelsesmæssig opbakning

I anden evalueringsrapport fremgik det, at den ledelsesmæssige opbakning og prioritering af sprog og literacyunderstøttende pædagogisk arbejde er afgørende for, at sprog og literacy fortsat forankres i institutionerne.

Status og anbefaling: På tværs af institutionerne viser interview med ledere og medarbejdere, at der er en ledelsesmæssig prioritering af arbejdet med Sproggaven. Observation og interview viser også, at denne opbakning er afgørende for, om arbejdet med Sproggaven kan fastforankres og systematiseres, så hele institutionen rustes til at arbejde sprogunderstøttende. Vi anbefaler, at opmærksomhed på sprog og literacy fortsat forankres solidt i institutionerne og bakkes op af ledelsen, så udviklingen af det pædagogiske arbejde fortsætter med at implementeres, også efter projektperiodens afslutning.

Videndeling

I anden evalueringsrapport fremgik det, at et mere målrettet arbejde med videndeling pædagogerne imellem og et mere systematisk arbejde med evaluering af sprog og literacy i den enkelte situation er vigtig for at understøtte pædagogernes udveksling af faglighed og erfaringer med sprog og literacy.

Status og anbefaling: Pædagogerne udtrykker gennem vores interviews, at de er fagligt rustede til at varetage opgaverne med Sproggavens fokus for 2016 og 2017, hvilket vores observationer også bekræfter. Pædagogerne videndeler fortsat i høj grad om det konkrete arbejde med Sproggaven, både *ad hoc* og på stuemøder og personalemøder. Vi anbefaler at fortsætte det strukturerede arbejde med pædagogernes (dvs. på medarbejderniveau) videndeling med hinanden, især på tværs af stuerne, og at arbejde systematisk med selvevaluering af arbejdet med sprog og literacy. Det er vigtigt fortsat at have fokus på udveksling mellem og/eller besøg på andre institutioner undervejs i implementeringen, også på tværs af bysamfundene.

Ejerskab til udvidet dialogisk læsning som metode

I Evalueringsrapport 2 fremgik det, at det er vigtigt at udvikle kriterier for udvælgelse af nye bøger til brug i udvidet dialogisk læsning, således at det pædagogiske arbejde med udvidet dialogisk læsning kan fortsætte med brug af nyt materiale, som er fagligt relevant for understøttelsen af sprog og literacy.

Status og anbefaling: Af interviewene med pædagoger og ledelse fremgår det, at arbejdet med udvidet dialogisk læsning og en fleksibel anvendelse af materialet fortsat er en velintegreret del af pædagogernes arbejde. Pædagoger efterspørger desuden materiale til det yngste alderstrin, og de institutioner, som har mange flersprogede børn, efterspørger materialer i form af samme udgivelse på flere sprog end dansk samt informationsmateriale og vejledninger til hjemmene på flere sprog end dansk. Vi anbefaler, at der fortsat er et fokus på kriterier for udvælgelse af relevant børnelitteratur til arbejdet med udvidet dialogisk læsning, også med henblik på aldersdifferentiering og udvælgelse af flersprogede materialer.

Sprog og literacy i hverdagens rutiner

I Evalueringsrapport 2 fremgik det, at pædagoger og ledere generelt vurderede arbejdet med sprog i hverdagens rutiner som relevant og som havende et stort potentiale, og at den fortsatte faglige understøttelse af pædagogernes arbejde med sprog og literacy i hverdagens rutiner er central.

Status og anbefaling: Af interview og observation fremgår det, at arbejdet med sprog som integreret del i hverdagens rutiner var tydeligt velintegreret i institutionerne. Pædagoger og ledelse så det fortsat som meningsfuldt at arbejde med sprog i disse situationer. Vi anbefaler, at der fortsat arbejdes med det sprogunderstøttende arbejde i disse rutiner.

Overordnede konklusioner for 2018's fokus: literacy, leg og læringsmiljø

Status: Både pædagoger og ledelse vurderer arbejdet med sprog- og literacyunderstøttende leg samt design af læringsmiljø som værende meget relevant. Flere pædagoger og ledelse peger på, at der er et særligt stort potentiale i at arbejde med sprog- literacyunderstøttende leg i udemiljøet.

Samtidig oplever de, at de tidligere års erfaringer med at støtte sprog og literacy har gjort dem bedre rustede til fortsat at arbejde med emnet inden for leg. Kurser, aktionslæringsforløb og konsulentbesøg blev fremhævet som gode katalysatorer for at arbejde mere bevidst med både sprog- og literacyunderstøttende leg samt design af inde- og især udemiljøet som læringsrum.

I nogle institutioner var arbejdet i startfasen, men af interview og observationer fremgår det, at der er mange ideer på tegnebrættet, og at der er synlige tegn på, at ideerne var under realisering, fx ved fysisk omstrukturering af udemiljøet.

Anbefaling: Vi anbefaler, at der fortsættes med faglig understøttelse af pædagogernes arbejde med sprog og literacy i leg, især i udemiljøerne, således at årets fokus konsolideres yderligere.

Analyser og anbefalinger for efteråret 2018's fokus: literacy, leg og læringsmiljø

Inderummet som læringsmiljø

Dette års fokus i Sproggaven har blandt andet været inderummet som læringsmiljø. Institutionerne er meget positive over for at udvikle inderummet som et sprog- og literacyunderstøttende læringsmiljø, og institutionerne arbejder systematisk med at indrette inderummene i overensstemmelse hermed. Nogle formulerer en usikkerhed i, hvor meget og hvordan skriftsproget skal fylde i indretningen af inderum til de yngste børn.

Anbefalinger fra institutioner:

- Fortsat arbejde med zoneopdeling af indemiljø, der inviterer til forskellige bestemte legeaktiviteter i mindre børnegrupper og bevirker, at pædagogerne tæt kan følge og arbejde med at sprog- og literacyunderstøtte legen
- Fortsat arbejde med at tilrettelægge og udsmykke indemiljø med anknæytning til bøgerne, så disses temaer og roller får fortsat liv ind i de fantasidrevne lege.

Anbefalinger fra NVL:

- Fortsat arbejde med at tilrettelægge og udsmykke rum, således at tema og roller fra den dialogiske læsning fortsættes og udvides yderligere i leg, hvormed der opstår en sammenhæng mellem sproget i bøgerne og sproget, der opstår i børnenes leg.
- Fortsat arbejde med, hvordan de zoneopdelere og tydeliggør zonernes opdeling.
- Fortsat arbejde med et fokus på, at sprog- og literacyunderstøttende miljøer også omfavner indretning med meningsfulde, ikke-skriftsproglige udtryk, såsom tegn, symboler, tegninger, genkendelige artefakter og billeder.

Eksempler på observerede design af indemiljø:

- Tal, bogstaver, piktogrammer, billeder (både voksen- og børneproducerede), der knytter an til hverdagens rutiner
- Tal, bogstaver, billeder, figurer (både voksen- og børneproducerede), der knytter an til temaer og roller fra sprogkuffertens bøger
- "Anskuelsestavler" i børnehøjde med billeder inden for et betydningsdomæne, fx insekter, transportmidler og køkkenredskaber
- Plancher med billeder i børnehøjde fra børnehavens tidligere projekter og begivenheder med tekst knyttet til
- Bøger i børnehøjde

- Zoneopdeling af inderum, fx fortællehjørne, køkkenområde, bil- og trafikområde, læsekrog, dukkekrog, udklædningsområde og skrive- og tegneområde med tavler i børnehøjde
- Spil og legetøj tilgængeligt for børnene, og som knytter an til temaer og roller fra bøgerne
- Legekasser med billede og tekst, der angiver kassens indhold
- Navne, billeder og piktogrammer i garderoben
- Billeder af børnenes yndlingssted i børnehaven samt et børneudsagn på skrift med barnets begrundelse for, hvorfor stedet er et yndlingssted
- "Forundringshuller" i gulvene, som fanger de yngste kravlende børns opmærksomhed. I hvert hul kan der placeres forskellige genstande med samme tema
- Gulvslange med bogstaver, tal og figurer for de yngste alderstrin
- Glasmontrer, der udstiller børnenes egenproduktion.

Uderummet som læringsmiljø

Dette års fokus i Sproggaven har blandt andet været uderummet som læringsmiljø. Institutionerne er meget positive over for at udvikle uderummet som et sprogunderstøttende læringsmiljø, og de har ønsket til og planlagt at arbejde med deres udemiljøer. Enkelte har desuden gennemført aktioner med ændringer i udemiljøet, så det bliver mere sprog- og literacyunderstøttende.

Institutionerne ser et stort potentiale i at udvikle sprog og literacy på udearealerne. De føler sig desuden mere rustede til at udvikle udemiljøer, eftersom de på nuværende tidspunkt har arbejdet systematisk med indemiljø og derfor allerede har tilegnet sig erfaringer og faglig viden om, hvordan der kan skabes sprog og literacyunderstøttende miljøer.

Institutionerne ser samtidig andre udfordringer med arbejdet i at udvikle udemiljøet, da arealerne som oftest er større end indemiljøet, og da børnene ofte leger i større grupper udenfor og mere børnestyret.

Anbefalinger fra institutioner:

- Fortsat arbejde med at udvikle udemiljøerne
- Udveksle inspiration til og erfaringer med at udvikle udemiljøerne institutionerne imellem på medarbejderniveau, også på tværs af bysamfundene
- Tilrettelægge udemiljøets zoner, således at børnene ikke bliver forstyrret af andre lege og diskurser og kan fordybe sig i den pågældende leg.

Anbefalinger fra NVL:

- Fortsat arbejde med udviklingen af udemiljøer, så planlagte initiativer gennemføres og forankres i institutionens systematiske arbejde med sprog og literacy

- Udveksle (på medarbejderniveau) ideer og konkrete initiativer til, hvordan udemiljøet kan begunstiges, så det understøtter børnenes sprog. Både på tværs af institutioner inden for samme bysamfund, men også på tværs af bysamfundene
- Styrke observation og evaluering af hinandens udemiljøer samt pædagogernes rammesætning af lege (voksenstyrede lege) på udearealerne
- Fortsat arbejde med at opdele udemiljøet i mindre zoner, som inviterer til mindre grupper fordybelse i leg inden for bestemte betydningsdomæner, såsom fx trafik, købmand osv.
- Kvalificere den fantasidrevne (børnestyrede) leg i udemiljøet ved at tage del i legen ud fra børnenes spor, således at legen kvalificeres sprogligt, fx ved udvidelse af dialog og rammer for legen.

Eksempler på institutionernes planlagte initiativer og ideer:

- Hinkeruder med farver, tal og bogstaver, som kan bruges til sprogunderstøttende lege
- Permanent opmaling af trafikbane med hjåttænder, skilte, parkering m.v.
- Zoneopdeling af legeplads, så børnene i højere grad kan fordybe sig i en bestemt leg (fx mudderkøkken eller tagrender til at lege med skibe i) knyttet til et sprogligt betydningsdomæne
- Aktivitetskasser med artefakter, der knytter sig til en bestemt leg, og med rollefordeling
- Legemanuskripter til udendørs brug.

Observationseksempler på allerede etablerede sprogunderstøttende udemiljøer:

- Legehuse med skilte, såsom *Hospital*, *Politi*, *Restaurant*, *Isbod* og *Dyrlæge*. Sedler og mønter lavet i træ samt andre artefakter, der knytter sig til legehusernes domæner
- Dekorering af hegn og træstubbe med tal, figurer og bogstaver samt blomstertavler i børnehøjde, som børnene kan skrive og tegne på, og med dertilhørende tilgængeligt kridt
- "Forundringsposer" med vand og blade hængt op i træerne, som danner mønstre og regnbuer på jorden pga. varierende lysindfald
- Terninger med farver, tal og figurer, som kan bruges til at hoppe/kravle etc. ud fra terningkastets udfald
- Ekskursioner med små børnegrupper, hvor naturen agerer naturligt forekommende læringsmiljø (med emner som flora og fauna), eller hvor bylandskab kan rammesætte samtaler og sproglige erfaringer
- Små områder med fortællehjørne og lejrbaå
- Sansehåve og labyrint
- Brug af uderum som ramme for aktiviteter, der ellers generelt associeres med indendørsaktiviteter, fx trommespil, håndarbejde (her: syning af stof-insekter) og produktion af legetøj (her: tryllestave).

Voksenstyret leg

Pædagoger og ledere fremhæver det særlige potentiale, der ligger i at skabe rammer for og igangsætte sprog- og literacyunderstøttende lege, således at børnene bliver mere nysgerrige på de udtryksmuligheder, som der ligger i mundtligt og skriftligt sprog, foruden andre tegnsystemer, og dermed får lyst til og interesse i selv at eksperimentere med skrift, tale og tegn i efterfølgende lege. Især for de sprogligt udfordrede børn ser pædagoger et potentiale i, at der gennem leg er mulighed for at udvikle literacy og sprog. Bøgerne og den dialogiske læsning fra sprogkufferterne kan være krævende for de udfordrede børn, og der kan derfor være særligt behov for at følge arbejdet op med sprog- og literacyunderstøttende leg, som rammesættes af pædagogerne.

Der rapporteres om differentierede sprogunderstøttende lege på samtlige alderstrin og en legende tilgang til hverdagens mange forskellige praktiske aktiviteter. De fleste nævner, at de ser sprog alle steder, og at de igangsætter og oplever mange gode sprogunderstøttende legesituationer på daglig basis.

Mange pædagoger giver udtryk for, at det er svært at trække sig fra legen, fordi de gerne vil fortsætte med at være med. De fleste pædagoger giver udtryk for, at den voksenstyrede leg i udemiljøet er sværere at gennemføre end indenfor, da det udenfor typisk tiltrækker store grupper af børn. En anden væsentlig faktor er, at udemiljøet om eftermiddagen typisk opfattes som børnenes frirum til selvstændig leg, mens at aktiviteterne i forlængelse af Sproggavens materiale primært ligger om formiddagen og typisk i indemiljøerne.

Anbefalinger fra institutioner:

- Have opmærksomhed på, hvad børnene selv kommer med af ideer og interesser og planlægge aktiviteterne derudfra
- Have opmærksomhed på at inddrage børnene i at producere redskaber til de nye legemiljøer (fx male og opsætte skilte, opmale vejbaner), således at dette i sig selv bliver sprog- og literacyunderstøttende leg, og således at børnene får ejerskab til de nye legemiljøer
- Undersøge og opsøge muligheder for gensidig inspiration og dermed få blik for mulighederne for legende tilgange til aktiviteter med sprog og literacy i udemiljøet
- Have mulighed for mere støtte af kolleger i den voksenstyrede (ofte større) leg udenfor
- Udvikle aktivitetskasser og legemanuskripter til uderummet, så de kan tåle vind og vejr og passe til større arealer.

Anbefalinger fra NVL:

- Arbejde med fælles forståelser af institutionens kulturlogikker i forhold til voksenstyret og børnestyret leg, og hvor de typisk placeres fysisk (inde eller ude)

- Arbejde med at initiere flere voksenstyrede aktiviteter udenfor, der derefter kan overtages og videreudvikles af børnene, herunder rollelege
- Være opmærksom på, hvordan den sproglige interaktion i udemiljøet kan være i øjenhøjde med børnene.

Eksempler (fra observation og interview) på sprog- og literacyunderstøttende voksenstyret leg:

- Legemanuskripter og aktivitetskasser til hver bog (fx *De tre bukke bruse*, hvor nogle sælger billetter, nogle er familier, børnene vælger selv, hvilket dyr de skal være)
- Lege, hvor pædagogen agerer model (fx buschauffør) med bestemte handlinger og replikker, hvorefter børnene på tur indtager rollen og genbruger det sprog, pædagogen har brugt
- Aktiviteter, hvor man med forskellige redskaber (fx barberskum, modellervoks) skriver og tegner bogstaver, ord og figurer
- Spil med store terninger, der viser farver, tal og figurer, som matcher forskellige brikker på jorden
- På baggrund af en af bøgernes tema genopfører de handlingsforløbet og lader uderummet være forestillet kulisse (fx ørken, jungle) til handlingsforløbet. Ord fra bøgerne genkommer i genopførelsen
- Balanceleg, tælleleg, bygge en hule og andre aktiviteter, som børnene kan overtage
- Oprydning som sprog- og literacyunderstøttende leg (fx sortering efter begrebsdomæne, farve, størrelse).

Fantasidreven (børnestyret) leg

Fokus i Sproggaven i år har desuden været at udvikle sprog- og literacyunderstøttende leg, som er fantasidreven (børnestyret). Institutionerne har igangsat aktioner eller har planlagt aktioner om sprog- og literacyunderstøttende fantasidreven leg, og de har været positive over for at få øje på børnenes spor og gribe disse, således at der opstår en mulighed for at udvide børnenes sproglige diskurser.

Af interviewene fremgik det ligeledes, at pædagogerne oplevede andre gevinster ved at være opmærksom på at arbejde sprog- og literacyunderstøttende i børnenes egen leg. I de fantasidrevne lege, hvor det er børnene selv, der sammen samarbejder om og konstruerer legen, opstår der dels færre konflikter, dels udvides legen, når pædagogen interagerer og hjælper børnene med at sprogliggøre rollefordeling, intentioner og handlingsforløb. Desuden gav pædagogerne udtryk for, at det til tider var svært at vurdere, hvornår de skulle trække sig fra legen for ikke at komme til at overtage den, og hvornår der var behov for fortsat sproglig støtte.

På baggrund af observationer og interview oplevede vi, at udearealet i højere grad (kontra inderum) er tænkt som børnenes frirum om eftermiddagen, hvor børnene i højere grad er styrende for, hvad der skal ske.

Anbefalinger fra institutioner:

- Fortsat udvikle og udveksle ideer til, hvordan man kan tage afsæt i allerede etablerede lege, der leges, og hvordan pædagogerne kan sprog- og literacyunderstøtte disse
- Fortsat have opmærksomhed på at forholde sig iagttagende til børnenes fantasidrevne leg, så pædagogerne kan springe til og kvalificere legen sprogligt og organisatorisk, og så der kan skabes deltagelsesmuligheder for de børn, der ønsker at indgå i legen
- Have fokus på at turde at sætte sig selv i spil og indtage roller i børnenes leg på deres præmisser.

Anbefalinger fra NVL:

- Fortsat organisere arbejdsfordelingen, således at pædagoger frigøres til at kunne følge mindre børnegrupper, så pædagogen har mulighed for at indgå i børnenes fantasidrevne lege og dermed kunne komme med sproglige input i form af åbne spørgsmål og dialog inden for legens præmisser
- Fortsat have fokus på at være tæt på børnene, især udenfor, så man kan følge børnenes spor og tage del i den fantasidrevne leg, hvormed pædagogen kan udvide og støtte dialogen
- Fortsat have fokus på, at sprog- og literacyunderstøttende arbejde ikke kun omhandler skriftsproget, men også handler om at følge børnene tæt og dermed have mulighed for gennem verbalsprog, gestik og legeartefakter at kunne gå med på den sproglige diskurs, som børnene initierer, og desuden udvide diskursen og "strække" børnenes sprog.

Eksempler (fra observation og interview) på sprog- og literacyunderstøttende børnestyret leg:

- Pædagoger, der spørger, om de må indgå i legen ("Må jeg være med?"), hvormed der indtages en rolle på lige fod med de andre børn i legen
- Pædagoger, der positionerer sig tæt på den opståede fantasidrevne leg, således at pædagogen kan skabe deltagelsesmuligheder i legen for flere børn og støtte de sprogligt udfordrede børn i at blive en del af legen
- Pædagoger, der går i rolle, og med rollens stemme stiller åbne spørgsmål, som åbner op for sproglige ekskursioner inden for legens emne, som børnene måske ellers ikke havde etableret
- Pædagoger, der optager børnenes input og dels nuancerer dem, dels beder om afklaring i forhold til børnenes udsagn (fx spørger ind, får dem til at beskrive mere nuanceret, hvad deres handlinger og intentioner går ud på, bekræfter deres svar, holder dialogen i gang)
- Omstrukturering af legezone, hvormed en allerede eksisterende og sprogfattig fantasidreven leg får bedre vilkår, såsom ro, flere samlede legematerialer i tilknytning til legezone og plancher med billeder af centrale ting for den eksisterende legs emne.

Organisatoriske forhold, herunder videndeling

Som det også fremgår af opfølgningen af Evalueringsrapport 2 for 2017 under *Overordnede konklusioner og anbefalinger*, så vi gennem interview og observation en styrket organisering af pædagogernes sprog- og literacyunderstøttende arbejde, herunder videndeling både internt på stuerne og på tværs af stuerne. Sproglig udvikling har overordnet et punkt på dagsordenen til møderne, og der rapporteres om en kultur, hvor man holder hinanden oppe på at fastholde de gode praksisser, som der er blevet etableret. Enkelte institutioner arbejder også med (eller har planer om at arbejde med) at videooptage sig selv og derefter evaluere egen praksis i fællesskab med kollegerne, således at de sammen kan forbedre det sprog- og literacyunderstøttende arbejde yderligere. Gennem vores observation og interview så vi eksempler på, hvordan pædagogerne desuden fordelte ansvarsområder, så nogle står for det praktiske, og andre kun har fokus på sprog- og literacyunderstøttende leg, hvormed de ikke blev afbrudt af andre opgaver og dermed kunne fastholde støtten og dialogen med børnene.

Anbefaling fra institutioner:

- Få større indblik i, hvad de andre institutioner helt konkret har udviklet, og hvilke erfaringer de har erhvervet sig. Især på tværs af bysamfundene, og især udveksling på medarbejderniveau
- Styrke videndeling og evaluering af de allerede søsatte aktioner med kurser og konsulentbesøg undervejs i arbejdet med at implementere årets fokuspunkter.

Anbefaling fra NVL:

- Styrke organisationen af ansvarsfordeling og opdeling af pædagoger, så de pædagoger, der varetager at sprog- og literacyunderstøtte den fantasidrevne og voksenstyrede leg, ikke også har ansvar for andre områder, hvilket kan afbryde det sprog- og literacyunderstøttende arbejde
- Styrke fokus på, hvordan man fordeler ressourcer og organiserer placering af leg ude vs. inde samt formiddag vs. eftermiddag, således at der sprog- og literacyunderstøttes jævnt fordelt, så der også er ressourcer til at understøtte sproget om eftermiddagen i børnenes fri fantasidrevne leg.

Ledelse

Vi har observeret og fået rapporteret om en gennemgående opbakning fra ledelsen. Ledelsen har desuden givet udtryk for, at efterårets fokus har givet Sproggaven en ekstra dimension, som bevirker, at en faglig gentænkning af sprogkuffertens potentielle muligheder er undervejs. Denne ekstra dimension, hvor legen er i fokus, er ledelsen meget positivt indstillet over for.

Vi ser dog også en sammenhæng mellem, hvor stort ledelsesmæssigt fokus der er på Sproggaven, og hvor godt Sproggaven er forankret i hele institutionen.

Anbefaling fra NVL til ledelsen:

- Fortsat rammesætte, at projektet får plads på dagsordenen, og at medarbejderne har mulighed for at videndele, organisere tiltagene og evaluere hinanden. Ellers bliver projekterne til enmandsprojekter, som kan være svære at løfte for den eller de ellers engagerede medarbejder(e), som er særligt tilknyttet projektet.

Forældresamarbejde

Både pædagoger og ledelse peger på forældresamarbejdets afgørende rolle for udnyttelsen af det fulde potentiale i det sprog- og literacyunderstøttende fokus. Institutionerne arbejder fortsat på forskellig vis med at inddrage forældrene i Sproggaven, fx ved at invitere forældrene med til at udvikle udemiljøerne eller låne sprogkufferten med hjem og informere om, hvilke bøger og fokusord der bliver læst og øvet. Nogle pædagoger oplever, at det er svært at få forældre til at forstå, hvordan leg kan være sprogligt understøttende, og at literacy ikke bare er bogstavtræning. Andre oplever stort engagement fra forældregruppen.

Anbefalinger fra institutioner:

- Fortsat dokumentere og synliggøre sprog- og literacyunderstøttende aktiviteter for forældre og børn, så de inviterer til dialog, fx placere sprogkufferterne, så de er synlige og hænge billeder op af ekskursioner eller lege med tekst
- Fortsat lade forældre låne en sprogkuffert med hjem
- Informere om, hvilke bøger og fokusord der bliver læst og øvet
- Opfordre forældre til at samtale med børnene om børnenes leg og bøger
- Invitere forældrene med i ideudviklingen af udemiljøerne.

Anbefalinger fra NVL:

- Fortsat arbejde med et fokus på, hvordan forældrene kan inddrages med de kompetencer og ressourcer, de har
- Fortsat synliggøre og dokumentere de sprog- og literacyunderstøttende aktiviteter og lege og design af læringsmiljøer i form af billeder og udstillinger (af børnenes produktioner i relation til bøgerne og beskeder på intranettet)
- Udvikle ideer til, hvordan institutionernes arbejde med literacy, sprog og læringsmiljø kan formidles på forældremøderne (indhold og form).